

ВІДГУК
офіційного опонента доктора психологічних наук,
професора, члена-кореспондента Національної академії
педагогічних наук України
Соколової Ганни Борисівни на дисертаційну роботу
Гончарука Андрія Валерійовича «Психологічні детермінанти емоційного
вигорання батьків дітей з особливими освітніми потребами»,
представлену на здобуття наукового ступеня доктор філософії за
спеціальністю 053 - Психологія

У сучасних соціальних умовах зростає кількість дітей з особливими освітніми потребами, що зумовлює потребу в глибокому осмисленні не лише проблем їхнього розвитку, адаптації та навчання, а й психологічного стану їхніх батьків, які щоденно взаємодіють з дитиною, підтримують її соціалізацію, забезпечують особистісне зростання та формують емоційне тло її життя. Часто саме батьки, стикаючись із тривалими емоційними, фізичними та психологічними навантаженнями, переживають стан емоційного вигорання, що істотно впливає як на якість їхнього життя, так і на ефективність батьківських функцій.

Дисертант комплексно й глибоко підійшов до вивчення зазначеної проблематики. Необхідно відзначити чітко сформульовану мету дослідження, що забезпечує як теоретичну, так і практичну вагомість наукової роботи. Структура дослідження логічна, послідовна та відповідає поставленим завданням.

У першому розділі дисертаційної роботи, присвяченому теоретико-методологічним засадам дослідження проблеми емоційного вигорання батьків дітей з особливими освітніми потребами, автор демонструє глибоке розуміння актуальності досліджуваної теми та її науково-практичного значення. В огляді літератури ґрунтовно розкрито основні підходи до вивчення феномену емоційного вигорання в контексті психологічної науки, окреслено його структурні компоненти, етапи формування, а також психофізіологічні

механізми розвитку. Автор детально аналізує вплив стресових чинників, зокрема тих, що виникають у батьків дітей дошкільного віку з особливими освітніми потребами, на формування симптомів емоційного виснаження, редукції професійних або батьківських обов'язків, розвитку тривожності та порушення адаптаційних механізмів.

У роботі простежується міждисциплінарний підхід до вивчення проблеми: автор враховує як соціальні й психологічні, так і психофізіологічні аспекти функціонування батьків у стресових умовах тривалого виховання дитини з особливими освітніми потребами. Значну увагу приділено аналізу ролі сім'ї як первинного соціального середовища та психолого-педагогічним умовам ефективної взаємодії з дитиною з особливостями розвитку. Обґрунтовано важливість педагогічної підтримки, емоційної стабільності та розвитку комунікативних стратегій взаємодії у контексті профілактики емоційного вигорання.

Теоретичний розділ виконано на високому науковому рівні, він логічно структурований, змістовно наповнений і створює підґрунтя для подальшого емпіричного дослідження. Автор коректно використовує наукові джерела, демонструє вміння критично осмислювати існуючі підходи та формулювати власну позицію.

Другий розділ дисертаційної роботи присвячено емпіричному дослідженню психологічних детермінант емоційного вигорання у батьків дітей з особливими освітніми потребами. Автором представлено вибірку досліджуваних, охарактеризовано методики, які відповідають цілям дослідження та мають належний рівень надійності й валідності. Отримані результати демонструють високий рівень диференціації проявів емоційного вигорання серед батьків залежно від особливостей розвитку дитини, соціального статусу родини, кількості джерел підтримки та рівня особистісних ресурсів. У ході дослідження виявлено, що зовнішні детермінанти, зокрема відсутність соціальної підтримки, стигматизація та надмірні вимоги з боку суспільства, мають суттєвий вплив на інтенсивність емоційного виснаження.

Водночас внутрішні чинники, такі як ригідність мислення, низький рівень рефлексії та особистісна тривожність, виступають моделюючими змінними другого порядку, що поглиблюють симптоматику вигорання. Результати аналізу представлені у формі таблиць, графіків і схем, що сприяє їхній наочності та полегшує сприйняття. Автор демонструє високу компетентність у проведенні статистичного аналізу, використовуючи кореляційний, факторний та регресійний методи. Дані дослідження дозволяють стверджувати про наявність складної взаємозалежності між психологічними детермінантами та емоційним станом батьків. Обґрунтовано, що як зовнішні, так і внутрішні чинники взаємодіють між собою, утворюючи систему, яка визначає рівень вразливості батьків до емоційного вигорання. Розділ написано логічно, послідовно й аргументовано. Наведені результати є вагомим емпіричним підґрунтям для формування напрямів психологічної допомоги цій категорії батьків.

У третьому розділі дисертаційної роботи автор зосереджується на формуванні психологічної стійкості батьків дітей з особливими освітніми потребами як ключовому чиннику подолання емоційного вигорання. Теоретико-методологічне підґрунтя формувального дослідження базується на сучасних підходах до розвитку особистісного ресурсу. Автор пропонує комплексну методику подолання емоційного вигорання батьків дітей з особливими освітніми потребами засобами активного соціально-психологічного навчання. Автор ґрунтовно описує зміст кожного етапу формувального експерименту, визначає критерії оцінки ефективності впливу та використовує якісні й кількісні методи аналізу. Автор коректно порівнює результати контрольної та експериментальної груп, підтверджуючи статистичну значущість змін. Особливо варто відзначити використання валідованих психодіагностичних методик, що підвищує достовірність отриманих даних. Розділ викладено логічно, структуровано та переконливо, що свідчить про високий рівень наукової підготовки дисертанта. Представлені результати мають практичне значення для системи психологічної допомоги

батькам, які виховують дітей з особливими освітніми потребами.

Дисертаційна робота має високий рівень наукового стилю викладу, відзначається логічною структурою, ясністю формулювань, глибоким аналізом літературних джерел і аргументованими висновками. Оформлення роботи відповідає всім вимогам щодо наукових досліджень такого рівня, посилання на джерела є коректними, науковий апарат витриманий. Особливої уваги заслуговує глибина й обґрунтованість інтерпретації результатів, а також здатність автора робити узагальнення, визначати практичну цінність отриманих даних, формувати рекомендації на основі виявлених закономірностей.

Незважаючи на високий науковий рівень дослідження, дисертація не позбавлена певних недоліків, які, втім, не знижують її загальної наукової цінності:

1. У першому теоретичному розділі дисертантом достатньо структуровано представлено психофізіологічні аспекти емоційного вигорання, що відображає системно проведений науковий аналіз. Втім, було б доцільно продовжити представлене дослідження у другому розділі та більш розширено дослідити психофізіологічні чинники у якості детермінант емоційного вигорання.

2. Дисертація, безумовно, тільки виграла б, якби у ній ширше було представлено теоретичний аналіз зарубіжного досвіду з проблеми формування емоційного вигорання батьків дітей з особливими освітніми потребами.

3. В експериментальній частині дисертантом запропоновано авторську методику дослідження емоційного вигорання. Водночас, на сьогодні, є достатньо багато надійних і валідних тестів, які досліджують емоційне вигорання і мають стандартизовану процедуру опрацювання результатів. Чи не варто було б скористатись ними?

4. На нашу думку, в методиці констатувального експерименту було досить вдало розроблено й описано рівні емоційного вигорання та його детермінант у контексті вивчення батьківської поведінки. Водночас, для

окремих детермінант було визначено п'ять рівнів аналізу, а для деяких – лише три. Чи не стане це перешкодою для отримання достовірних результатів?

5. У представленій дисертаційній роботі ґрунтовно описано організаційно-методичні умови подолання емоційного вигорання засобами активного соціально-психологічного навчання за дистанційною формою роботи. Водночас, на нашу думку, індивідуальний підхід був би більш доцільним у роботі з батьками. Обґрунтуйте, будь-ласка, необхідність застосування використаного Вами підходу?

Відповіді на ці запитання та зауваження можуть бути надані в ході публічного захисту дисертації.

ВИСНОВОК.

У підсумку слід зазначити, що дисертаційне дослідження «Психологічні детермінанти емоційного вигорання батьків дітей з особливими освітніми потребами» є цілісною, завершеною науковою роботою, яка відповідає критеріям наукової новизни, теоретичної й практичної значущості, методичної обґрунтованості та емпіричної достовірності. Автор успішно реалізував поставлену мету та завдання, запропонував ефективне практичне рішення актуальної психологічної проблеми, що засвідчує її готовність до самостійної науково-дослідної діяльності та внесок у розвиток спеціальної психології.

Зміст дисертації відповідає визначеній меті, поставлені здобувачем наукові завдання вирішені повністю, мету дослідження досягнуто. Основні положення дисертації містять наукову новизну та практичну значущість.

Викладене дає змогу зробити висновок про те, що дисертаційне дослідження «Психологічні детермінанти емоційного вигорання батьків дітей з особливими освітніми потребами» є цілісною, завершеною, самостійно виконаною науковою працею, що має вагоме теоретичне та практичне значення, відповідає вимогам Міністерства освіти і науки України щодо дисертацій на здобуття наукового ступеня доктора філософії, зокрема вимогам «Порядку підготовки здобувачів вищої освіти ступеня доктора філософії та

доктора наук у вищих навчальних закладах (наукових установах)», затвердженого Постановою Кабінету Міністрів України від 23 березня 2016 року № 261 (зі змінами і доповненнями: від 03 квітня 2019 року № 283; від 12 січня 2022 р. № 44 із змінами внесеними згідно постанови КМУ №341 від 21.03.2022 р., №502 від 19.05.2023 р., №507 від 03.05. 2024 р.), а її автор – Гончарук Андрій Валерійович – заслуговує на присудження йому ступеня доктора філософії за спеціальністю 053 - Психологія.

Офіційний опонент:

доктор психологічних наук, професор,
член-кореспондент НАПН України,
директор навчально-наукового
інституту фізичної культури, спорту та
спеціальної освіти

Державного закладу «Південноукраїнський
національний педагогічний
університет імені К. Д. Ушинського»

Ганна СОКОЛОВА

